
Književna poročila

«Ni strup, temveč zdravilo, kar ti dajem.» Ta citat iz «Modrega Natana» je motto ciklu petorice «pretiranih komedijc-enodejank», kakor jih nazivlje psevdonimni avtor. Pisatelj je imel lep namen: ošvrkniti sodobno družbo, to povojno drhal verižnikov in dragoletnikov, polinteligentnih konjunkturistov in avanturistov, ki so jih danes polna tudi naša idilična mala mesteca. Hotel je to zaslužno delo opraviti na tisti lahkotni, duhoviti, kozérski način, kakor šibata grehe in napake sodobnikov v svojih umetniškoizcizeliranih, finih, včasih naravnost jedkih satiričnih enodejankah Francoz Courteline ali Rus Čehov. Umetnost našega avtorja seveda ne seže tako visoko. To, kar daje Lipovec, je zgolj podlistek kakega ljubljanskega dnevnika, pripovedovan v bolj ali manj spretnem dialogu in v stilistično brezosebne jeziku. Malo ljubezni, malo pikanterije in nekaj rahlo satiričnih poent; v splošnem točen, skoro fotografski, a prav zato skrajno površen posnetek naše sodobne polinteligentne, do kosti skvarjene in dekadentne družbe. Baš v tej zunanji točnosti leži glavna hiba teh enodejank in vsa umetniška nemoč avtorjeva. Ko bi namreč pisatelj pogledal do zadnjih vlaken in utripov teh svojih figur, bi se sam zgrozil pred njih infernalno popačenostjo tako, da bi — ali sploh nič ne napisal ali pa bi ustvaril nekaj takega, da bi čitateljem in gledalcem ledenel smehljaj na ustih. To bi bil ne samo umetniški, marveč tudi etičen čin! Zakaj psiha naše današnje družbe je tako strašna in ogabna tragigroteska naravnost metafizičnih dimenzij, kakršne še nismo čitali v literarnih analizah ne starega, ne srednjega, ne novega veka. Naši literarni naraščajniki jo slutijo, a umetniški slabiči, kakršni so, je ne morejo izraziti. V svetopisemskih besedah stare zaveze bo govoril, kdor bo pisal zgodbo njenega prokletstva in njen anathema. Kdor pa bi jo hotel «zdraviti», bi ji že moral injicirati pošteno dozo najmočnejših strupov. To, kar daje Lipovec, ni strup, a, žal, tudi ni zdravilo; samó nedolžna voda je, malo grenka, a tudi plehka.

Direktnih neokusnosti v teh knjižicah ni, ako abstrahiram tiste Potrebinove neslanosti o Cankarju v «Prekvašenem svetu». Pisatelj ima celo jako dobre domisleke. Kakšna literarna umetnica bi se dala napraviti iz «Iskrene ljubezni», ki je najboljša v vsem ciklu, če bi avtor posegel globlje in ovil vso historijo v iskrečo se duhovitost. Satira brez duha pa je krop brez soli.

Literarno neveščemu in neorientiranemu občinstvu bodo te stvarce prijale. Zato bi jih naravnost priporočal našim podeželskim odrom. Prepričan sem sicer, da se občinstvo iz njih ne bo nič naučilo, a tudi nič pozabilo; nemara da se bo vsaj zabavalo.

Arbiter.

Milan Vukasovič: Moj gavran. Beograd. Grafički institut «Narodna misao». 1923. Str. 85.

Drobna zbirka obsega pet kratkih povesti iz vojaškega življenja, kakor smo jih vajeni prebirati po najrazličnejših koledarjih. V uvodni sličici je skušal pisec podati nekak vodilni motiv odpevajoč iz meglovite težeče sivine, iz katere vznikajo zapored podobe slabotnega in zagonetnega Triča, trpeče matere, razigranih častnikov, topi žalosti pripuščenih prostakov in drugih. Brez dvoma najlepša je iz celega niza zadnja (Ranjeneč), kjer so nekatere vrste zapisane z izredno fineso in je pisatelj v njih tenko prisluhnil trenutkom med življenjem in smrtjo. Če pristavim, da je jezik lep, da bi se pa slogu in tehniki in tudi snovi marsikaj dalo očitati, se spuščam že predaleč. Očividno so te stvari zapisane brez izrecne umetniške pretenzije in kot take bodo našle in ogrele marsikakega bralca, iščočega razvedrila v lahkem čtivu.

Mirko Pretnar.